

MAŁGORZATA POKS

 <http://orcid.org/0000-0003-0055-935X>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Humanistyczny

Sunaura Taylor:
Beasts of Burden. Animal and Disability Liberation.
The New Press, New York 2017,
twarda oprawa, 260 stron

Obnażając mechanizmy funkcjonowania szowinizmu gatunkowego w przestrzeni publicznej, studia nad zwierzętami i zwierzęcością coraz częściej definiują gatunkizm jako formę ucisku współwystępującą i wzajemnie powiązaną z wszelkimi innymi rodzajami opresji. Radykalne przeciwstawienie racjonalności (związanej z człowiekiem) i irracjonalności (zwierzęcej), będące spuścizną po europejskim Oświeceniu, zapoczątkowuje bowiem cały łańcuch wykluczeń. W kulturze Zachodu bliżej tego irracjonalnego/zwierzęcego bieguna tradycyjnie umieszczano kobiety, osoby o odmiennym kolorze skóry, osoby ubogie, homoseksualne, zniedołężniałe czy niepełnosprawne. W ostatnim czasie na tym właśnie biegunie powstaje interesująca rewizja klasycznego humanizmu, który przyznaje pełnię człowieczeństwa białemu, heteroseksualnemu, fizycznie i psychicznie sprawnemu, mięsożernemu mężczyźnie. Tak się składa, że w samym 2017 roku ukazały się w USA co najmniej dwie przełomowe pozycje postulujące odzyskanie i afirmację wymiaru zwierzęcości: *Aphro-ism*¹ autorstwa czarnoskórych weganek Aph i Syl Ko oraz *Beasts of Burden* – książka napisana przez Sunaurę Taylor, malarkę i weganę abolicjonistyczną cierpiącą na artrogrypozę (wrodzona sztywność stawów).

¹ A. i S. Ko: *Aphro-ism: Essays on Pop Culture, Feminism, and Black Veganism from Two Sisters*. Lantern Books, New York 2017. Książkę tę omawiam w eseju *Radykalny weganizm osób kolorowych* („Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura” 2019, nr 38, s. 45–56).

Posługując się ustami zamiast rąk, również w miejscach publicznych, Taylor deklaruje: „moja zwierzęcość jest integralną częścią mojego człowieczeństwa”. Artystka nie poprzestaje jednak na tym. Taylor nie ma wątpliwości, że „zwierzęcość jest integralną częścią człowieczeństwa”² w ogóle. To oświadczenie jest o tyle radykalne, że przełamuje środowiskowe tabu³. Osoby niepełnosprawne najczęściej odziewają się od porównań ze zwierzętami z lęku przed zaprzepaszczaniem ich stosunkowo niedawno wywalczonego awansu do kategorii człowieka (z podobnymi wyzwaniem zmagają się kolorowi weganie). Utożsamiając się ze zwierzęciem, autorka problematyzuje jednak swój ludzki przywilej – jako niepełnosprawna osoba ludzka przeszła szereg operacji umożliwiających jej w miarę samodzielne funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, podczas gdy na przykład cielę rodzące się z artrogrypozą (*curly calf*) nie ma szans na życie w ogóle, poddaje się je eutanazji.

Walka o wyzwolenie zwierząt i osób niepełnosprawnych zmusza do zadawania trudnych pytań. Nic dziwnego, że jedną z głównych osi tematycznych książki jest spór autorki z utylitarystycznym podejściem do kwestii zwierzęcości, a w szczególności z bohaterem jej młodości, Peterem Singerem. Choć w *Wyzwoleniu zwierząt* Singer dokonał przełomu, podnosząc kwestię odczuwania bólu przez zwierzęta, ostatecznie jednak opowiedział się po stronie gantunkizmu, uzależniając nadanie zwierzętom praw od stopnia ich racjonalności – a więc i podobieństwa do normatywnego *Homo sapiens*. Kamieniem węgielnym polemiki Taylor z Singerem jest ableistyczny światopogląd filozofa i jego stosunek do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, szczególnie umysłowej, u których Singer dopuszcza (w skrajnych przypadkach) eutanazję. Aktywistka wytacza ciężkie działa do walki z argumentami filozofa dotyczącymi niskiej „jakości życia” (*quality of life*) takich osób, przestrzegając jednocześnie weganizm głównego nurtu przed bezrefleksyjnym powielaniem kulturowych klisz wynikających z kultu sprawnego ciała i neurotypowego umysłu.

Ratunku przed pułapką ableizmu upatruje w „kaleczeniu” (*cripping*) studiów nad zwierzętami. Będąc „wzorcem niepełnosprawności ujawnionej i dumnej”⁴, pojęcie *crip* (kaleka, kaleczenie) „wiąże się z radykalną zmianą postrzegania zastanych systemów, z analizowaniem ich ze zdecydowanie nie-ableistycznych pozycji”⁵. Zagadnieniu kaleczenia etyki zwierzęcej (*cripping animal ethics*) i dekonstrukcji społecznie skonstruowanej kategorii człowieka poświęca Taylor jedną z pięciu części książki. Z perspektywy Disability Justice (sprawiedliwości dla osób niepełnosprawnych) rozprawia się z mitami wynikającymi z przywileju

² S. Taylor: *Beasts of Burden. Animal and Disability Liberation*. The New Press, New York 2017, s. 115.

³ W tym kontekście odsyłam do bardzo ciekawej publikacji: *Animaladies: Gender, Animals, and Madness*. Red. L. Gruen, F. Probyn-Rapsey. Bloomsbury Academic, New York 2019.

⁴ R. McRuer: *Crip/Kaleczenie*. Przeł. D. Ferens. „InterAlia” 2016, nr 11b, s. 2.

⁵ *Ibidem*, s. 5.

człowieka wobec zwierzęcia i zwierzęcości, jak mit humanitarnego mięsa (*humane meat*) czy mit świadomego wszystkożercy. Przekonana o niemożności zabijania i spożywania zwierząt „ze współczuciem” (*compassionate consumption*), aktywistka obnaża splot uprzedzeń gatunkistycznych i ableistycznych, jakie pojawiają się w publikacjach Jonathana Foera czy Michaela Pollana.

Podsumowując, czytając *Beasts of Burden*, nie można nie zgodzić się z uzasadnieniem przyznania książki nagrody American Book Awards za 2018 rok: Taylor w pełni zasługuje na miano nowej ważnej krytyczki społecznej.

Małgorzata Poks – dr, adiunkt w Instytucie Literaturoznawstwa na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej główne zainteresowania naukowe obejmują: poezję i prozę północnoamerykańską XX wieku, anarchizm chrześcijański, twórczość Thomasa Mertona, nowe ruchy społeczne w USA, literaturę Chicano/a, ekokrytykę, studia nad zwierzętami i indygenicznością. Autorka monografii *Thomas Merton and Latin America. A Consonance of Voices* (Katowice 2007).

Małgorzata Poks – PhD, assistant professor at the Institute of Literary Studies, the Faculty of Humanities, at the University of Silesia in Katowice. Her main scholarly interests include: 20th-century North American poetry and prose, Christian anarchism, Thomas Merton's poetry and prose, new social movements in the US, Chicano/a literature, eco-criticism, animal studies, and indigenous studies. Author of the monograph *Thomas Merton and Latin America: A Consonance of Voices* (Katowice, 2007).